

Het verhaal van Russische oorlogsveteraan Avgusta Eremenko

De mooiste dag van het jaar

Avgusta Eremenko kijkt elk jaar uit naar 9 mei. Duizenden Russische militairen marcheren dan in parade over het Rode Plein in Moskou. Ondersteund door marsmuziek en opzwepende woorden van president Poetin vormen zij het hoogtepunt van de Dag van de Overwinning, de jaarlijkse herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog. De Russen staan stil bij het verlies van naar schatting meer dan vijftientig miljoen inwoners van de Sovjet-Unie en de overwinning op het nazisme.

De Nationale Dodenherdenking op de Dam kent nauwelijks enige vorm van opsmuk. Een korte toespraak, de *last post*, twee minuten stilte, een schoolkind dat een gedicht over vrijheid voorleest, ingetogen muziek en mensen die zwijgend kransen leggen. Wij vinden de parade in Moskou dan ook al snel potsierlijk. Zo niet Avgusta Iosifovna Eremenko (geboren in 1927, in het Siberische Novosibirsk). Sinds 2007 woont ze bij haar dochter in Spijkenisse en ontvangt daar ieder jaar op 9 mei een officieel schrijven van de Russische ambassade. Alle in het buitenland wonende veteranen krijgen een door Poetin of Medvedev ondertekende dankbetuiging voor hun bijdrage aan de Grote Vaderlandse Oorlog. Op de Dag van de Overwinning denkt Avgusta terug aan de wereld van gisteren. Hoe zij zonder haar vroeg overleden ouders naar haar oudere broer in de stad ging. Hoe haar broers naar het front trokken en zij als jong meisje achterbleef en deed wat zij kon om zich nuttig te maken. Die wereld is er niet meer, maar Avgusta is dankbaar dat zij niet vergeten wordt.

Verbannen

‘Ik ben blij dat ik van mijn ouders de genen heb meegekregen om goed te doen voor anderen. De negende mei is de mooiste dag van het jaar, maar ik ben geen held. Bij heldendom denk ik aan de vrouwen die hun man of kind zijn verloren tijdens de oorlog. Ik heb mijn land gediend, dat is het. Als meisje van veertien vertrok ik als wees naar Novosibirsk, ongeveer vijftig kilometer van het dorpje waar ik geboren ben. Dat was een schitterend dorpje van kleine vrijstaande huisjes in de natuur en veel dieren om mee te spelen. Ik kom uit een muzikale familie waarin gecomponeerd werd en volop gespeeld op de viool, mandoline, gitaar, accordeon en mondharmonica. In de winter vroor het soms wel vijftig graden en lag de sneeuw ruim anderhalve meter hoog. In de winter van 1939 sloeg het noodlot toe: de kachel zat verstopt waarop mijn moeder aan koolmonoxidevergiftiging is overleden. Zij was nog maar tweeënvijftig jaar en werkte als onderwijzeres. Mijn vader overleed al in 1930, toen ik drie was. Hij stamde uit een goede, rijke familie. Door zijn politieke ideeën werd hij door zijn ouders onterft en door de justitie van het tsaristische Rusland naar Siberië verbannen, naar een klein dorpje vijftig kilometer van Novosibirsk. Mijn vader was overtuigd communist en organiseerde de oprichting van kolchozen in kleine plaatsjes in de regio Novosibirsk. Hij leefde met de arme bevolking in zijn omgeving mee en dat is ook de reden waarom hij vermoord is. Burgers, koelakken, hebben hem gefusilleerd. De dag van zijn begrafenis was een dag van rouw en een vrije dag voor iedereen in de dorpjes waar hij kolchozen had opgezet.’

Daan Schuijt is
redacteur van Kleio.

Onderscheidingen

‘Ik was de jongste thuis en had drie broers en vier zusters boven mij, maar die waren allemaal al uitgevlogen toen mijn moeder overleed. Vanaf 1939 woonde ik bij mijn oudere broer in een flatje in Novosibirsk. Hij werkte als chauffeur voor belangrijke politici en hoge ambtenaren. Aan het einde van dat jaar moest hij in dienst en meedoen in de oorlog tegen Finland. (Vlak na het Molotov-Ribbentroppact annexeerde Stalin de Baltische staten, zonder succes probeerde hij dit ook met Finland te doen – red.) In die tijd had je een dienstplicht van twee jaar en het draaide erop uit dat al mijn broers tussen 1939 en 1941 naar het front vertrokken. Het leger was blij met de jongens uit Siberië: ze waren gewend aan extreem weer en door het buitenleven waren ze sterk; ook konden ze goed schieten en langlaufen. Al mijn broers hebben geholpen bij de verdediging van Leningrad. Ik had nauwelijks contact met ze, zo ontving ik slechts een of twee brieven per jaar. Pas toen ze na de oorlog terugkeerden, konden ze wat meer vertellen. Een van mijn broers had bij zijn overlijden een hele koffer vol met onderscheidingen uit die tijd. Mijn oudste broer had een granaatscherf in zijn rug gekregen en is later overleden aan botkanker.’

Een medaille (voor- en achterzijde) ter herdenking van '70 jaar bevrijding van de Grote Vaderlandse Oorlog'.
Links: Avgusta Iosifovna Eremenko.
Foto's bij dit artikel: Daan Schuijt.

Een bordje met portretten van de 'maarschalken van de overwinning'.

Thuisfront

'Om het verloop van de strijd te volgen luisterden we op school en bij de jeugdbeweging veel naar de radio. Yuri Levitan vertelde bijna ieder uur hoe het er met de oorlog voor stond. Hij was een bekende nieuwslezer met een prachtige en indringende stem. Hij riep ons op tot patriotisme en spoorde ons aan om voor het vaderland te vechten. Op school in Novosibirsk kregen we les hoe je een geweer in en uit elkaar moest halen. Ook kregen we een versnelde cursus EHBO gericht op het verbinden en verzorgen van oorlogswonden.

Na schooltijd ging ik met klasgenoten naar het ziekenhuis om te helpen bij het verzorgen van de soldaten die gewond waren teruggekeerd van het front. Dat hield in: verbanden aanleggen, helpen met scheren, wassen en aankleden en soms eenvoudige medicijnen toedienen. Als een patiënt geen arm meer had of blind was geworden, hielpen we mee brieven schrijven naar de familie. Ook verzamelden we warme kleding, ondergoed en sokken voor de soldaten. Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat waren we in de weer. Op de een of andere manier ging dat gewoon. Je dacht er niet aan om het niet te doen: iedereen hielp mee. Er was ook altijd wat te doen en dus kon je ook niet zitten luieren.'

Jonge communisten

'Ik was veertien toen de oorlog in Rusland uitbrak. Je zou misschien denken dat ik geen echte jeugd heb gehad, maar zo zie ik dat zelf niet. Op

school en bij de jonge communisten hadden we een heel fijn collectief. Novosibirsk lag ver verwijderd van het front en er kwamen veel kinderen uit gebombardeerde steden bij ons op school. Voor belangrijke politici uit Moskou was het een veilige stad waar zij hun familie naartoe konden sturen. Zo zat ik bij Svetlana Molotov in de klas, de dochter van de minister van Buitenlandse Zaken, en nog wat kinderen wiens ouders hoge posities in het Kremlin hadden. Samen met hen zat ik in de redactie van de schoolkrant. Ik schreef daar gedichtjes voor, ook wel een beetje satirische. Eens per jaar organiseerden we een speciale avond waarop we toneelstukjes, liedjes en dansen opvoerden voor elkaar – dan hadden we natuurlijk veel plezier. Bij de jonge communisten hielp ik soms mee met de organisatie van concerten. Dat was fijn om te doen. Het einde van de oorlog was onwerkelijk. Ineens was er het nieuws dat het afgelopen was. De vreugde was enorm. Er waren feesten, dat is niet te beschrijven. Werkelijk iedereen was op straat aan het zingen of dansen. Die enorme blijdschap is moeilijk in woorden te vatten, dat kun je alleen echt begrijpen als je het zelf hebt meegemaakt. Mijn broers kwamen een voor een terug van het front. Ze vertelden wel iets over hun ervaringen, maar hielden dat liever voor zich: iedereen had wel het nodige meegemaakt.'

Litouwen

'Na de oorlog wilde ik meer weten over mijn familiegeschiedenis. Daarom ben ik naar Litouwen gegaan, waar mijn moeder vandaan kwam. Dat was in 1948, en toen zag ik voor het eerst Duitsers die daar in krijgsgevangenschap zaten. Ik moet zeggen dat ik eigenlijk helemaal geen haat voelde. Je zag ze weleens als ze onder begeleiding naar het theater gingen of een uitstapje maakten, maar dat verliep heel rustig en ordelijk. Ze waren gewoon aan het werk en ik weet nog dat ze erg mooie schoenen en kleding konden maken. In die periode ben ik mijn man tegengekomen. Hij had een juridische opleiding gedaan en werkte voor het ministerie van Binnenlandse Zaken. In de oorlog moest hij ook het leger in en diende hij als tankofficier in Litouwen en Polen waar hij aan zijn been gewond raakte. Hij maakte deel uit van een tankdivisie die zeer goed kon manoeuvreren door de moerassige gebieden in die regio. Na de oorlog werd hij jurist en specialiseerde hij zich in militaire zaken. Wij hebben elkaar op een dansavond ontmoet. In 1953 trouwden we op 4 januari; het bleek twee maanden voor het overlijden van Stalin te zijn.'

Veteranen

‘Samen hebben we ons altijd voor de veteranen ingezet. We hebben in al die jaren wel meer dan vijfduizend gezinnen bezocht om hen bij te staan en te kijken naar hun behoeften op het gebied van medicijnen, levensmiddelen, operaties, kleding en ga zo maar door. We kwamen ook vaak op scholen om les te geven over de oorlog en brachten dan altijd boeken mee. Vaak kregen we dan zelfgemaakte spullen terug: tekeningen, borduurwerk, dat soort dingen. Kinderen vroegen ons van alles over de oorlog en dan spraken we erover, maar als ik alleen was met mijn man was de oorlog geen gespreksonderwerp. Mijn man ging in 1977 met pensioen en tot zijn dood in 2007 kwamen er op 9 mei altijd mensen bloemen of kleine geschenken brengen. Na zijn overlijden ben ik bij mijn dochter in Nederland gaan wonen. Ik ben erg dankbaar voor het feit dat de Russen me niet vergeten zijn. Al sinds ik hier woon, krijg ik elk jaar een uitnodiging om op 9 mei deel te nemen aan de Russische herdenking in Amersfoort. Ik ben er vaak geweest om bloemen te leggen, maar helaas gaat dat niet meer.’

Galaconcert

‘In 2015 was er een bijzondere herdenking vanwege zeventig jaar bevrijding. De ambassade had een speciaal galaconcert georganiseerd in het Concertgebouw in Amsterdam. Samen met twee andere veteranen mocht ik daar als eregast naartoe. Het was heel emotioneel. Alle drie kregen we toen een speciale onderscheiding en een persoonlijke wens van Poetin. Hij was trots op ons als leden van een volk dat in die vreselijke periode zo veel gegeven heeft. Alle mensen in het Concertgebouw gingen voor ons staan en we kregen een staande ovatie. Het was werkelijk overweldigend. Op 9 mei kijk ik vanzelfsprekend naar de parade in Moskou. Ik praat dan tegen de foto van mijn overleden man en zeg wat ik zie en waaraan ik moet denken of ik noem dingen waarvan ik weet dat hij ze mooi vond. En ik denk aan mijn vader en moeder die ik maar zo kort heb gekend, maar van wie ik wel de genen heb meegekregen om goed te doen voor anderen. Ik ben blij dat ik op deze manier iets heb kunnen betekenen.’ ■

Kaarten met een persoonlijke boodschap en dankwoord aan de veteranen, van verschillende Russische leiders.

